C. Corr. con la Posta

IZHAJA VSAK ČETRTEK

Naročnina:	Leto	pol leta	četrt leta
ITALIJA . . . . . Lir	10.—	6.—	3.—
INOZEMSTVO . . . . . "	20.—	10.—	5.—

Posamezni izvod 25 cent.

Uredništvo in upravništvo: Trst v, Via Udine 33 III.

Trst, 29. aprila 1926. — Leto VII. - Štev. 262.

DELO

Glasilo Komunistične stranke Italije

„Kdor ne dela, naj tudi ne jé" - „Proletarci vseh dežel, združite se!" sta temeljni gesli naše borbe, s tema gesloma bomo zmagali!

Zaplemba

Kr. prefektura Tržaške pokrajine. — Štev. 032-4059.

Prefekt Tržaške pokrajine, videč slovenski komunistični tednik «Delo» z dne 18. aprila 1926, štev. 260 in upoštevajoč, da vsebujejo vsedniške notice na prvi strani in dopisi iz št. Petra na Krasu in Tolminskega tedenskune vesti la trditve, ki so v stanu motiti duhove, kar povzroča nevarnost za javni red,

videč obstoječe postave o tisku in čl. 3 občinskega in deželnega zakona;

odreja:

da se zapleni komunistični tednik «Delo» št. 260, z dne 18 aprila 1926.

Izvršitev tega odloka je poverjena Kr. kvesturi v Trstu.

V Trstu, dne 16. aprila 1926.

Prefekt: GASTI.

Nekaj o proletarskih porazih

Proletarsko gibanje je doživelo v povojnih letih hude poraze. Edini vidni in resni uspeh tega gibanja je Zveza sovjetskih socialističnih republik, ki so jo delavci in kmetje pod vodstvom komunistične stranke stvorili na ozemlju bivše caristične Rusije. Drugod je šlo proletarsko gibanje od poraza do poraza. Kapitalizem se je bil vstrašil zgled ruskih proletarcev, pa je zato posegel po energičnih sredstvih. V nekaterih državah kakor na primer v Italiji, na Bolgarskem in v Jugoslaviji in še drugod je doživel proletariat poraz, ki se da primerjati le še porazu, ki ga je doživela pariška komuna.

Pariška komuna je v zgodovini proletarskega gibanja hud primer. Takratna reakcionarna armada je pod vodstvom meščanskega zgodovinarja Thiersa pobila v Parizu nad 50 tisoč proletarskih bojevnikov. Proletarci so z grozo čitali vesti, ki so prihajale iz Pariza. Zdelo se je, kakor da je konec sveta. Dolgo je bilo treba, da so se delavci francoski zdramili. Vendar je do tega prišlo in danes imamo na Francoskem dobro organizirano proletarsko gibanje. Zato smo prepričani, da tudi poraz, ki ga je doživelo proletarsko gibanje v poslednjih letih, ni zadnja pika v knjigi. Še je kri v žilah.

Kaj je krivo, da je prišlo v proletarskem gibanju do tako velikega poraza? Komunistični nasprotniki imajo za tako vprašanje zelo enostaven odgovor. Pravijo: Poraz so zakrivili komunisti, ki so s svojo intransigentno taktiko in s tem, da so razdelili proletarsko gibanje na več strank, ojačili nasprotnike in ošibili proletariat. Tak enostaven odgovor seveda morejo dati le ljudje, ki so si bili vtepli v glavo, da je proletarsko gibanje enostavna reč in da je dobra volja posameznikov čisto dovolj zato, da proletarci zmagajo.

Delitev proletariata na stranke ni delo Komunistične Internacionale, marveč je to le nujna posledica razmer. Druga, t. j. socialdemokratična internacionala je prišla pri proletariatu ob vsak ugled. To zato, ker socialdemokratična Internacionale sploh internacionala ni bila. Stranke, ki so jo tvorile so tekom vojne pomagale vsaka svoji buržuaziji. Pozabile so na koristi proletariata in se so postavile v bran buržujskih koristi posameznih narodov. Kakšno zaupanje naj ima proletariat v tako internacionalo. Dokler niso bile še ustanovljene komunistične stranke, je bilo delavstvo včlanjeno v socialdemokratičnih strankah. Od tod izvira splošno mnenje, da je bilo takrat proletarsko gibanje enotno. Pa ni bilo enotno. Stranka je bila ena, to je že res, gibanje pa je že tedaj bilo razdvojeno. Že tedaj ste bili v edini proletarski stranki dve duši. Že tedaj so razmere nujno kričale po akciji, ki jo je proletariat čutil in razumel ki je pa niso ne čutili ne razumeli vodje socialdemokratskih strank. Komunisti so potrebo razmer razumeli in slišali klic. Kaj so zato oni razdiralci? Kaj komunistični proletariat razdira zato, ker absolutno noče tega kar hočejo vodje socialdemokratični? Resničen proletarski vodja si ne sme vtepsti v glavo, da se svet vrti po njegovi volji in da se vrti samo še zato, ker ni še ukazal, da se ustavi. Vsaka doba ima svoje potrebe. Te potrebe razumeti, jih tolmačiti, jih osvojiti in po njih navodilih delati, to je umetnost, ki je proletarski vodje rabijo. Ako je tu kriza, ako je v gibanju razdvojenost, ne pomaga volja po enotni stranki nič. Treba je iti po novih poteh, treba je odpraviti krizo radikalno.

In proletarci, ki so sledili komunističnemu gibanju niso bili, naposled, na krivi poti. Zakaj ne?

Povsod, kjer so socialdemokratje prišli do zmage, je prišel proletariat do poraza. Na Ruskem so komunistični proletarci zmagali, so si državno oblast osvojili in jo še vedno drže v svojih rokah. Ali bi bilo naravno, da se ne bi proletarci za ta prvi proletarski uspeh navduševali? Ali ni čisto naravno, da se proletariat, kar ga je zavednega, navdušuje za taktiko, ki je ruskim delavcem in kmetom prinesla zmago? Naravno je tem bolj, ker samo potom take taktike se bo proletarsko gibanje rešilo porazov poslednjih let povsod, kjer še ječi pod reakcijo.

Kdor misli, da bi bil danes proletariat na boljšem ako bi sledil mlačni in skoro mrzli socialdemokratični taktiki, se moti in je velik naivnež. Buržuazija trpi socialdemokracijo samo zato, ker ve, da socialdemokracija ni desno krilo proletarskega gibanja marveč je levo krilo meščanskega gibanja. Naj se kdorkoli postavi resno v bran proletarskih koristi, naj kdorkoli resno ogroža oblast kapitalizma, pa bo dobil po glavi. Zgodovina je v tem oziru zelo zgovorna. Od pamtiveka gre beseda kipove kako so trpeli in umirali vsi, ki so na resen način ogrožali gospodarske koristi vladajoče gospode. Ni čuda, da se bori danes kapitalizem z vsemi silami proti komunističnemu gibanju. Pač zato ker je edina resna protikapitalistična akcija.

Tista akcija, ki bo proletarske poraze izpremenila v zmage.

Tu ni in ne sme biti nobenega dvoma. Hudo krizo preživljamo. To je že res. Ali tudi kriza kapitalistična ni nič manjša. Obratno je še hujša. Slabo je pa za kapitalizem ki si misli, da so njegove krize krivi komunistični proletarci. Obratno je komunistično gibanje ravno tako posledica razvojnega toka kapitalističnega gospodarstva kakor so to njegove krize. Zato nas začasni tudi veliki porazi ne smejo vznemirjati in še celo ne nas spraviti v obup. Tok razmer je danes hitrejši kot svoj čas. Ako je francoski in vesoljni proletariat preživel in popravil poraz pariške komune, bo svetovni proletariat pod vodstvom Komunistične Internacionale preživel tudi sedanje poraze in jih bo znal izpremeniti v svoje zmage.

To je naša vera. To je naše prepričanje.

POLITIČNI PREGLED

Jugoslavija.

Hudo krizo preživlja jugoslovanska vlada. Nikoli Pašiću ni bilo všeč, da je moral, vsaj začasno, odstopiti vsled kurupcijskih cvetk njegovega sina Radeta, zato je pridno delal med radikalci, katerim tudi ni bilo prav, da je prišel Štefan Radić, do take moči. Posledica tega je bila, da je morala Uzunovićeva vlada odstopiti. In ž njo tudi Radić. Sestava novega kabineta je bila poverjena zopet Uzunoviću. Tokrat so pa pustili Radića na cedilu. Radićevska ministra Superina in Nikić sta se bila že prej domenila z radikali, da bosta pristala na odžaganje Radića in sta bila zato sprejeta med nove ministre. Nova vlada pa ni imela parlamentarne večine in Nikić in Superina sta začela loviti pristaše med radićevskimi poslanci. Nekaj sta jih imela od prej nekaj se jim je pridružilo potem, tako da šteje nova grupa disidentov HSS vsega 11 poslancev. Le-ti predstavljajo danes «sporazum», ki v resnici nikoli ni obstojal in za katerega je Radić udal upravičene zahteve Hrvatov. «Sporazum» je koristil samo srbskim radikalcem, ki so odpravili kaj Radića, čim se jim je zdelo, da jim postane lahko nevaren za njih centralistično politiko. Danes pretije njemu in radićevcem s zaporom in drugimi korentimi sredstvi. Tako je danes hrvatski front razcepljen in ošibljen. Ako bi bil ostal Radić zvest upravičenimi zahtevam hrvatskega naroda in ne bi bil neumno napravil «sporazuma», bi danes druga pela centralističnemu absolutizmu.

O korupciji prihajajo že vedno nove in čedne stvari. Sedaj je med glavnimi na redu afera «Standard Oil C.o».

Grčija.

ima tudi svojega diktatorja v osebi generala Pangalosa. Prišel je do oblasti s tem, da je odpravil od nje polkovnika Plastirasa, ki je moral v inozemstvo in je od tu bajé vodil neuspeli upor vojaštva v Solunu. Pangalos je razpisal volitve za predsednika Grške republike in in tudi sam kandidiral za to mesto. Ker je pa še prej vladal Grčiji je bilo čisto umevno, da bo on izvoljen. Izdelal je nove postave. Parlament ne bo mogel nič napraviti brez njega in diktator bo imel moč, da ga vsak trenutek lahko razpusti.

Kar se tiče zunanje politike obstoji še vedno spor z Jugoslavijo zaradi solunske železnice in Soluna.

Zbližanje med Poljsko in Češko

Poljski ministrski predsednik Skrzinsky se je mudil te dni v Pragi. Njegov obisk je v zvezi z napori poljske vlade, da bi se odstranili spori, ki so dolgo let delili ta dva naroda. Čudno je pa, da je poljska vlada čakala do danes na to. Morda se je Poljska zbala nemško-sovjetskih pogajanj in mogoče je tudi, da se skuša utrditi jakleni obroč, ki ga Anglija kuje proti Sovjetom. Eno je gotovo, da nima sentimentalni čut za «Slovanstvo», ki se ni hotel pojaviti toliko časa, prav nič opraviti pri stvari.

Rumunija

Pred kratkim je morala odstopiti na pritisk rumunskega naroda vlada Bratianu-ja. Najmočnejša stranka je bila agrarna in računalo se je, da bo njej poverjena sestava nove vlade. Kvečjemu bi bila sestavila vlado ta stranka skupno s liberalno. Interesi rumunskih bojarjev pa so zahtevali, da je kralj poveril sestavo vlade gen. Avarescu, glavarju liberalcev, ki imajo veliko manj upliva med narodom kot pa agrarci.

V zunanji politiki sledi isto pot kot pejšinja. Odločno je za Mali sporazum, predstrati zapadnega imperializma. V vprašanju Besarabije, katero Rusija smatra vedno za svojo se je pogajala z Italijo, da bi je ta primala, kot ste storili Anglija in Francija, aneksijsko pravico. Italijanska vlada pa je izjavila, da tega ne bo priznala.

Pogodba s Poljsko.

Poljska vlada je sklenila z Rumunsko pogodbo. Glavne točke pogodbe so: Ako bi ena izmed dveh držav bila prisiljena stopiti v obrambno vojno, bi ji morala druga pomagati v vojni. Premirje in mir se ne sme skleniti posamezno. Pogodbe z drugimi državami se ne smejo skleniti predno se ni dosegel medsebojni sporazum. Izjemo tvorijo le tiste pogodbe, ki imajo za cilj, da zagotovijo «status quo» mirovnih pogodb.

Vsakemu je jasno, da je ta pogodba naperjena izključno proti Sovjetski Rusiji.

Nemčija in Sovjeti.

Nemčija je upala, da bo dobila tisto upoštevanje, ki ji pripada ako pristane na locarnski dogovor. V zadnji številki smo pisali, da ni dobila v Društvu narodov obljubljenega ji mesta in da mora že čakati vsled intrig, ki so se pletle za kulisami tega Društva narodov. Nemčija uvideva, da bo komaj dobila kako dvoletinico, ako pristopi angleškemu proti ruskemu bloku. Z drobtinicami se pa Nemčija ne zadovoljuje in je vendar spoznala, da je v njeno lastno korist, ako se oddalji angleški politiki in se približa Rusiji.

Vzemajoč to v poštev, je pričela Nemčija tozadevna pogajanja v Zvezo S.S.R. Utis, ki ga je napravil v svetu ta nemški korak je bil velik. Najbolj potrta in prizadeta je Chamberlainova Anglija, ki je že z gotovostjo računala na nemško sodelovanje.

Nemški narod bo dosegel in prišel do svojega ugleda in se rešil poniževanj samo v prijateljskem sodelovanju z Sovjetsko Rusijo.

Rusija in Švica.

Rusijo so povabili na razorožitveno konferenco, ki bi se bila morala vršiti na švicarskih tleh. Prvič bodi omenjeno, da je razorožitvena konferenca komedija, ker so med glavnimi sklicatelji te konference tisti, ki oborožujejo na vso paro sebe in vse državice ki mejijo z Rusijo. Drugič so jo ti ljudje sklicali ravno v Ženevo, v Švici, ki je oprostila morilce Worowskega, kar je pomenilo izzivanje Z.S.S.R.

Čičerin je moško odgovoril na vabilo za konferenco. Povedal je, da ne bo Rusija poslala svojih zastopnikov v Švico in dostavil naj se drugikrat prihrani trud vabiti Zvezo S.S.R. na konference, katerih glavni organizatorji ne želijo njene navzočnosti.

Maroko.

Rifanci so se začeli pogajati s Francijo in Španijo. Na fronti so ustavljene sovražnosti.

Pogoji, ki so jih stavili Francozi in Španci so jako težki za Rifance in obetajo pravi malo uspeha. Pogajanja so bila začasno odgodena.

Sirija.

Osvobodilni boji Druzov so zadnje čase ponehali. Na bojiščih vlada mrtvilo. Francija zbira s svoje strani čete, da bi udušila Druze.

Kitajska.

Večkrat smo v našem listu pisali kako velik pomen ima državljanska vojna v Kini. Ako zmaga kitajski narod bo to pomenilo usodni udarec svetovnemu imperializmu. Ta se tega popolnoma zaveda. V svoji službi imajo mandžurskega reakcionarnega generala Cang-Tso-Lina, katerega podpirajo na vso moč.

Z Cangom sodelujejo tudi čete generala Wu-Pei-Fu. Njih čete so zavzele glavno mesto Peking. Narodno-revolucionarne čete so se morale po trdovratnih bojih umakniti.

Med Cangom in Wujem pa ni popolnega soglasja, ker hočeta oba komandirati. Pričakovati je, da pride med njima do razkola.

Delavska šola

V razčiščenje razredne zavesti

Zadeva proletarieta je zadeva ljudstva.

Lassalle.

(Nadaljevanje).

Ako je gospodarsko količkaj trdno nagovarja svoje tovariše k istemu naziranju, predvsem zato, da bi njegova (misel in interes) obveljala. Mali kmet se intenzivno zaveda le svoje revščine; poglablja se v njo, da mu mine vsako drugo zanimanje. Ves up na možno boljšo bodočnost je v njem zatrt. Vse njegovo mišljenje je osredotočeno v neprestani skrbi za obstanek. Skrb za najnujnejše življenjske pogoje izrabija njegove moči. Potarna nad davki, pičlim pridelkom slabo letino, boleznijo, pomanjkanjem kruha, boji se časa neoskrbljene starosti; vendar vse to ne uporno. V celoti se drža iz navade v tradicije z vladajočim redom, ker je pač tako «božja volja». Pred izgubo svoje skromne domačije je baje zavarovan, vendar v revščini je obsojen izgubiti vso energijo. Združiti se s sotrpini? Kaj mu to pomaga? Tako zaključuje v nevednosti. Ako mu nudi tolažbo zaslepljen «dušni» pastir, dozori v kmetu celo vsak izhod uničujoče prepričanje, da so ti njega vladajoči gospodarski odnošaji nepremenljivi božji zakoni, nikakor ne pa človeški ukrepi. Vzbuditi v teh gospodarsko in vsled tega tudi duševno zaostalih revežeh razrednozavesti, ni lahko, pa tem hvaležnejše. Vzbujena zavest daje mogočno moralno oporo.

Druga internacionala prav v tej smerniei ni bila zaslužna. Gojila je proletarsko zavest med mezdnim delavstvom z neprimerno vnemo in gorečnostjo. Sad te vzbujene zavesti so bile organizacije, ki so jih tvorile po poklicih ločene skupine. Kmet je ostal brez take vzpodbude in brez razredne zavesti, služil je nevede interesom buržuazije. Cehovske delavske organizacije so vsled tega poostrile nasprotje med mestnim konzumentom in podeželskim producentom. Ta podeželski polproletarski producent je naravno po takšni neumestni izolaciji pomnožil organiziranemu delavstvu števiło razrednih nasprotnikov.

Kmet je dobrodošel kot pomožna četa agrarno-kapitalističnemu razredu. Ustvarjeno je bilo tako nenaravno protislovje med proletariatom in proletarskim kmetom. Utemeljevanje tega nenziravega pojava, da vztraja proletariat na skupni lastnini produktivnih sredstev, kmet pa na privatni lastnini, pač ne drži, ker niti socialistično ni. Načelo je vendar: tovarne delavstvu, zemlja kmetom.

Dosedni temu glasilu moramo vendar priznati, da kmet s svojo neznatno lastnino v začetku ne moti načela, prav tako ne, kakor tovarniški delavec ne, kadar ima kakšno lastnino.

Oba bosta morala v svobodni socialistični delovni družbi na skupni lastnini delati, kmet na skupni zemlji, delavec v skupni tovarni.

Splošno danes o kmetu velja resnica, da skuša izkoriščati, ker je izkoriščan sam. Izkoriščevalec v smislu buržuazije pa ni. Težko dela sam in z rizikom producira, povrh je pa brezdvomno v državi tlačen razred. Država od njega samo zahteva, da mu pa, milo povedano — ničesar.

Nedopustno in težko je prepuščati to široko kmečko maso sovražnikom proletariata, le težje pa proletariatu brez teh množic osigurati trajne politične uspehe. Svojih pravih interesov se zavedajoč delavec, pomnožen in okrepljen z zavednim kmetom, bi tvorila ogromno večinsko proletarsko fronto — premoč v razredni družbi, «ki se bliža neizogibnemu poginu». Pri trgovcih in obrtnikih kadeva ni bistveno drugačna. Kot samostojni organizatorji pridobivanja tvorijo naravno del razreda buržuazije. Uspeh njihovega podjetja je osnovan na «prefitu», ki ga eni izsiljo iz konzumentov, drugi iz nadvrednosti ustvarjajočih delavcev. Čim bolj je kapitalizem (kapitalistični gospodarski red) maksima vladajočega reda, v tem ostrejšem nasprotstvu sta trgovec in obrtnik s proletarskim konzumentom in delavcem.

Kadar sta pa mali trgovec ali obrtnik v svojem podjetju zavisna od velikega kapitala, sta sama postala žrtvi gospodarskega reda, ki ga odobravata. Pomaknjena sta iz vrst izkoriščajočih med izkoriščance ter sta zaista pahnjena v razred proletarcev. Ker jima pa dopuščata gospodarski red in vladajoča morala, se morata za njima prizadeto izkoriščanje odškodovati na tistih, ki so itak za samo izšemanje ustvarjeni, blagoslavljata kapitalističen red tudi naprej, čeprav sta že sama zapadla proletarizaciji. Za njiju pa ni več pametno in vredno niti častno ali poštено siliti duševno v razred buržuazije. Kakor za podčrtanega proletarca, prav tako je za njiju gospodarska osvoboditev nujno potrebna. Ta osvoboditev obstoji v tem, da se sedanji gospodarski sistem nadomesti s socialističnim.

Pravilna ocena vladajočega gospodarskega reda med malimi trgovci in obrtniki naklonila bi razredu proletariata izdaten pomoček.

Oni z visokošolsko izobrazbo, najčešče — prosto po Wittfogelu — žreda nevarnih poliizobražencev, se smatrajo poklicanim v družbi gospodarski. Obvladajo najbolj formalen del znanja. Do stvarnega znanja se prej prerijejo lastniki srednješolske izobrazbe in zavoljo tega le z nevoljo pristajajo na prednost prvih. V tem pa posestniki «nižje» izobrazbe z neprimerno spretnostjo in razumevanjem izvršujejo prvim dvem kategorijam formalno pripadajoče posle. Vse tri grupe tvorijo mogočen steber razredu buržuazije. Ni težko najti razlog temu pojavu. Vsem je vendar vladajoči del družbe naklonil v svojih učilnicah izobrazbo in sicer toliko in samo takšno, ki usposobija te moderne parije, da so potrpežljiv predmet izkoriščanja, žal, prav njim nepojmljivega. — Ker hočemo zastran tega kompliciranega odnošaja dospeti do popolne jasnosti, bodi nam dovoljeno duševne delavce družbe presoditi v zvezi s produkcijskim procesom. Ob tem izhodišču se takoj uverimo, da je en del duševnih delavcev v tem procesu neobhodno potreben, dočim gotov drugi del ostaja izločen. V boljše razumevanje se moramo dotakniti še načina kapitalistične produkcije in njega uspeha. V kapitalistični produkciji je delo — blago. Podjetnik kupi tega blaga toliko, kolikor ga rabi. Kupi ga v obliki delovne sile, s katero razpolaga delavec, skratka, podjetnik kupi delavca. Podjetje, ki rabi delavce, je lahko privatno, občinsko ali državno. Država ne rabi delavcev samo na svojih upravnih panogah, v šolstvu, pri pošti, v financah, davčni in carinski upravi, železnici itd. Ona je dolodajalec, ki izkorišča delavca tem bolj, čim bolj je trg s tem blagom nasičen. Ta delodajalec tudi kake delovne panoge opusti ali spoji z drugimi, ob čemer pahne vse ali manj delavcev v brezposelnost. Šolski upravi n. pr. omeji država sredstva. Takšen ukrep zanesljivo na nekak način odmeva v vrstah delavcev te uprave.

Najet delavec izvrši — po Marxu — predvsem *potrebno* delo. To se pravi, on mora toliko časa delati, da povrne podjetniku z delom oni izdatek, katerega podjetnik potroši, ker je delavca najel. Čim manj n. pr. pri osemurnem delavniku znaša potrebno delo, tem večji dobiček ima podjetnik od delavca. Ta dobiček imenujemo po Marxu — nadvrednost. Vsemimo, da povrne delavec podjetniku že s svojim peturnim delom ves za osemurni delavnik pogojen zaslužek, tedaj bo delavec ob nadaljnem triurnem delu ustvarjal podjetniku čisti dobiček — nadvrednost. Pri deset- ali celo dvanajsturnem delavniku znaša seve ta nadvrednost sorazmerno več; delavec ustvarja nadvrednost pet in sedem ur.

Najraje sodimo o ročnem delavcu, da prodaja svojo delavno silo podjetniku, kateri jo rabi v izvršitev kakršnegakoli produkcijskega procesa. Delavec postane v tem procesu nadvrednost ustvarjajoči faktor in s tem predmet izkoriščanja — proletarec. Seve bi mogla vsebino pojma proletarec docela podati le le navedba odnošajev, ki silijo delavca v to proceduro.

Del duševnih delavcev, ki so v produktivnem procesu potrebni, zapade natančno isti usodi. Imenujmo jih intelektualce, da jih ločimo od drugih duševnih delavcev, inteligence, katera v produkciji ni v isti izmeri obligatna. V strojni tovarni inženir, v kemični kemik, za katedrom šolnik, nad kastriranimi tiskovinami poslujoči administrativni uradnik, vsi ti izvršujejo svoj poklic, to je poklicani so delodajalcu ustvarjati nadvrednost. Zbog tega svojega poklica spadajo v razred proletariata. Na tem dejstvu tudi ne spremeni nič*esar* žalosten pojav, da se večina prizadetih tega niti še ne zaveda. Ni ravno potrebno, da bi bili imenovani za svoje opravilo tako ali boljše plačani kakor ročni delavec, že so le bili deležni po svojem mnenju za spomavo boljše šolske izobrazbe, so le pripravljeni v prilog podjetniku ustanoviti med seboj in ročnim delavcem nepremostljivo vrsel. Njih svetovno naziranje in vsled tega ocena postoječe družbe se ni zato za las ne razločuje od podjetniškega mišljenja. Razločuje se pa mogočno s socialistično izobraženim ročnim delavcem, čigar ocena družbe temelji na razredni zavesti. Torej v prepričanju, ki je v vladajočem gospodarskem redu globoko zasidrano in dandanes nedosegljivo po sami šolski izobrazbi, ki služi buržuaziji.

(Dalje prihodnjič).

O stavki in še drugo

Iz «Slovenca» posnemamo:

Dunajski škofijski list priobčuje navodilo avstrijskega episkopata za duhovščino o socialnih problemih. O stavki pravi navodilo:

Popolnoma si moramo biti na pamet o stavki in njenih grenkih posledicah za delavce in delodajalce, o njenem škodljivem vplivu na splošno blagostanje ter o velikih nesrečah in nasilstvih, ki z njo nastanejo. Stavko najlaže primerjamo, tudi že je vsled najhuje sile upravičena, vendarle samo zmagovalni vojski. Moralna dolžnost je ne vstopati v društva, ali lahkomiselno in brezvestno, ne da bi prej poizkusila vse spravna sredstva, povzročajo stavke. Obveznost v štrajku lahko predstavlja tudi terorizem, ki je krivičen in uničujoč.

Ker morajo biti krščanske strokovne organizacije učinkovito sredstvo proti socialističnim, zaslužijo dejansko podpiranje tudi s strani duhovščine. Okrepitev krščanskih strokovnih organizacij, poglobitev njihovih članov mora veljati za neizogibno nujnost. Le s tem bomo delavski stan, pa tudi druge stanove mogli obvarovati pred socialističnimi zmotami. Mora se pa na vsak način poskrbeti, da delavci ne bodo prisiljeni v socialističnih strokovnih organizacijah iskati zaklite.

Neprestano moramo poučevati o zmotah socializma, komunizma in boljševizma, ki jih moramo zavreči, na drugi strani učiti o nezpremenljivih načelih katoliške cerkve o lastnini, zakonu in avtoriteti. Glede vprašanja obrsti veljajo določila kodeksa kot temelj. Ta določila je pa vendar treba neprestano študirati z ozirom na izpreminjajoče se razmere. Gotovo je to lažje mogoče v predavanjih po raznih, društvih. Kadar je pa treba, se ne smemo strakiti dajati potrebna pojasnila o socializmu in drugih vprašanjih tudi v pridigah. Pojasnjevati moramo tudi mamoniizem in uničujoči vpliv oderuštva. Vse to se mora izvršiti v umernem tonu, ne s sovraštvom in hujskanjem, ne v osebnem tonu in vedno je treba poudarjati točasne zahteve in potrebe delavstva.

Tako pravijo avstrijski škofje. Če bi imeli gospodje take dobodke kot avstrijski delavci, bi znabit drugače mislili o stavki in podobnih rečeh. Radovedni smo, koliko so gospodje že naredili za delavce.

Dvaintestogodišnjica generalnog štrajka u Sarajevu

Pred jednu veliku i značajnu proletarsku manifestaciju.

U Sarajevu će se 23. maja ove godine na svečan način proslaviti dvadesetogodišnjica generalnog štrajka koji je 1906 proglašen i pobedonosno izveden od strane sarajevskoga radništva. Ovaj generalni štrajk u Sarajevu predstavlja najkrupniji datum ne samo u istoriji bosansko-hercegovačkoga radničkoga pokreta nego i u istoriji političkoga života Bosne i Hercegovine uopšte.

Tim svojim herojskim podvigom sarajevsko radništvo je privuklo na ulici ne samo izvojevalo pravo organizacije i egzistencije kao samostalna klasna snaga nego je odlučno probilo i debeli led tadanje austro-madjarske kolonijalne političke reakcije koja je kao mora pritiskala ceo narod u Bosni i Hercegovini.

Na ovoj svečanoj proslavi dvadesetogodišnjice sarajevskega generalnega štrajka sudelovače predstavnice klasnih radničkih organizacija iz cele nemlje. Poredmnogih drugih svečanih konferencija, skupova i manifestacija koji će se izvoditi tih dana, biće u sarajevskom Narodnom Pozorištu priređena i jedna svečana akademija.

Naročnikom!

Oni naročniki, ki so plačali naročnino naprej, bodo tudi v nadalje prejemali «Delo» in sicer bo doba naročnino podaljšana za oni čas, v katerem ni list izhajal.

Naročnikom, katerim je naročnina potekla, poživljamo, da nemudoma izravnajo v obvestilo, da je prišelo glasilo tistemu delavcu in kmetu zopet izhajati in kot vabilo na zopetno naročilo.

Upamo torej, da nas bodo tisti, ki so nas umovali, tudi v nadalje podpirali.

Ako želijo prejemati «Delo» tudi v nadalje, naj nam poživljajo z obratno pošto znesek za naročnino.

UPRAVNIŠTVO.

Širite „DELO"

Zapleteba.

Kr. preiskava Tržaško pokrajino Štev. 1321/1925.

Preiskit Tržaško pokrajino, vidoč slovenski komunistični tednik «Delo» z dne 23. aprila 1925 št. 281, upoštevajoč da vsebuje dopis «Brugavina in simpatizantiz» poziv, k pranovanju delavskega poznika na drugi dan, kot je določeno od obstoječe postave;

Vidoč obstoječe postave o tisku in člen 3 obtičnega za ožetnega ukona 4. februarja 1915, št. 148

odreja

da se zaplani komunistični tednik «Delo» štv. 281 z dne 23 aprila 1925.

Izvršitev tuga odloka je poverjena Kr. kvestori v Trstu.

V Trstu, dne 23. aprila 1925.

Preiskit: GASTI.

Krščanski solidarizem.

Prvega maja je prinesel ljubljanski «Slovenec» pod naslovom «Po svetovnem zemljevidu socialnih idej» tudi tale — razmišljanja:

Začeti moramo pri Rusiji.

«Naš namen ne more biti se izreči o boljševizmu, ne na ta ali oni način. Nas ne zanima politična stran boljševizma in tudi ne trenotni položaj, ki ga je ustvaril. Nas zanima le dejstvo, da je boljševizem napravil zelo velikopotezen poizkus, enega izmed največjih v zgodovini socijalnih reform, nadomestiti stari družabni red z novim. Našega starega smo se navadili tudi mi imenovati kapitalističnega, ne morda zato, ker je materijelno bogatvo postavil na čelo vseh dobrin, ampak zato, ker je dovolil, da je posamezník lahko izrabljal njegovo moč proti svojemu sosedu. Naš stari red je bolehal na svobodi in na egoizmu.

Boljševizem je to ideologijo razveljavil. Denarja tudi on ni spravil raz prestol, dal mu je samo drugega gospoda. Kapital je prešel v skupno last države, oziroma delavca, ki je osrednja celica vsega sovjetskega sistema. Tako je boljševizem na svoj lasten način napravil konec stoletnemu nasprotstvu med kapitalom in med delom s tem, da je prvega iztrgal posedincu ter ga predal v varstvo ne več svobodnega delavstva ampak organiziranega delavske družbe. Iz celega boljševiškega pokreta bomo obdržali samo eno dejstvo, *ta to je veleračno, nameč da je uničil liberalno obaženje individualne svobode ter uvedel novo družbo, ki se nadanja na kar bi mi zelo splošno imenovali kolektivistično pojmovanje lastnine, pridobivanje in prerazdelitev bogastva.*

Preidimo sedaj h drugemu ravnotako obsežnemu pokretu

v Italiji.

Na prvi pogled je fašizem boljševizmu navpično nasproten, a navsezadnje pa vendarle ostane golo dejstvo, da je fašizem po svoje rešil iste gospodarske in socijalne nedostatke, s kojimi se je bojeval komunizem v Rusiji. Fašizem je zrasel popolnoma spontano iz socijalnih neredov, in njegov neposredni namen je bil, rešiti Italijo pred socijalno revolucijo. Napoti mu je bil zopet liberalizem s svojim pretiranim obobevanjem idividuelne svobode človeka, ki je socijalno bitje. Fašizem ni raslastil nikogar, vzel je vsakemu samo svobodo, ter vsakega vpognil, da se ukloni volji novega tipa državne oblasti z diktatoričnimi pravicami. Tako je odvzonilo političnemu liberalizmu v parlamentu in tako se je končalo sovraštvo med kapitalom in med delom na gospodarsko-socijalnem polju. Prvi in drugi sta v službi države, ki si pridržuje pravico razpolagati z enim in skrbeti za drugega. Fašistovska država je velepomemben i nov originalen poizkus za vpeljavo novega družabnega reda, ki naj nosi pečat, tukaj je beseda na mestu, gospodarskega in socijalnega solidarizma. Solidarizem ni več čednost, on je pod fašizmom postal elementarna dolžnost državljana».

*

Fašizem je torej vpeljal gospodarski in socialni solidarizem, to se pravi, da je uresničil ideal krščanske družbe. Pričenja nova doba, zakaj »ne smemo pozabiti, da je vsak korak proti solidarizmu korak proti krščanstvu«. Torej je fašizem — krščanstvo.

Če pa je tako, čemu potem kričite, «Straža», «Mali list», «Pučki prijatelj», o gospodarski krizi, o hudih davkih, ki torejo kmeta, o kapitalistih in pijavkah, o narodnem zatiranju itd. itd.? Vse to je krščanski solidarizem, vas poučuje vaš «Slovenec», nova, krščanska uredba, družba. Po takih pojasnilih je marsikaj razumljivo; tudi to, da so pod Koroškem pustili streljati ljudstvo na Zaloški cesti. Šlo je za krščansko solidarnost.

Socialen škandal.

Pod tem naslovom piše ljubljanski «Slovenec» sledeče:

Pred približno enim mesecem so delničali vozniki P. s celokupno številno družino, na nakazitev drugega stanovanja pa družina še vedno čaka. Pohištvo, ki predstavlja edino premoženje proletarca je postavljeno enostavno pod milo nebo — na Šentpeterskem nasipu. Ta ga obseva zdaj pomladansko solnce, zdaj pa namaka dež. Oprema, ki je tudi za najbornejši dom nujno potrebna, propada. Kam naj se zateče prizadeta siromašna družina z svojimi številnimi otroci, kako si bo kasneje kdaj mogla nabaviti novo pohištvo — kdo vpraša po tem? In vendar je Ljubljana prestolica kulturne pokrajine, ki ji socialna politika, zavest socialne dolžnosti ne bi smela biti tuja. Naj je stvar s formalno-pravnega stališča taka ali drugačna, preko tega ima družba tudi socialne dolžnosti in zato ni razumljivo, zakaj pusti mestna upravna oblast pohištvo pod milim nebom, kjer se nad njim igračajo le celi mesec pasanti, med katerimi bi utegnil biti tudi kakšen tujec, ki bi ob pogledu na stole in mize, pokrite s staro plahto, gotovo ne dobil prevelč ugodnih vtisov o razmerah v naši prestolici. In brez dvoma bi mesto našlo kje kakšen prostorček da spravi družino pod streho.

Ako je le dobiti kje kakega proletarca, ki kaj da na «domovino», mu bo to za vzgled, da je delavec mi imel in je tudi ne bo imel pod buržuazním sistemom. Nvti takšn ga ne ceni, da je človek. Že žival ima svol brlog. Za buržuja pa je delavec slabši od živali. Buržujeva družina ima sob na razpolago, da se po njih valja. Tudi kužek fine dame ima udobno in mehko posteljico za postrelbo. Proletarska deca pa mora na dež. Eh, malo «krutega» boljševizma bi bilo treba, pa bi se napravil konec tudi tem socialnim škandalom buržujske družbe in njeni kulturi, katera «Slovenec» zaman kliče na pomoč.

Drobtine.

Veliki ljudje pišejo velika dela in pišejo velikim ljudem. Malim jih ne pišejo, ker jih ne razumejo in ker ni treba, da jih razumejo. Če pa kdaj tem malim kaj malega napišejo, bi bilo stokrat boljše, ko bi sploh nič ne napisali. Kajti iz našega trpljenja se norca brijejo! O trpljenju pišejo ljudje, katerim je življenje — veselica; pišejo o lakoti oni, katerih vse življenje je en sam slavnostni — obed. O revščini zopet tisti, ki se pijani valjajo v izobilju in tarnajo o zatiranju, taki, pred katerimi se morajo pohlevno klanjati tisoči sužnjev. Tem veliki te »drobtine« niso namenjene. Namenjene so pa tebi, uboga gmajna, črna masa, ali kajvem, kako so te že krstili. Te neučene in s trudno roko pisane bese de naj ti bodo zrcalo; če si spačenega obraza, ne sramuj se pogledati vanje, kajti morda bo marsikdo izmed vas, o trpini, videl v njem lastne pege in morda bo potem trdno uverjen v velko resnico, o kateri danes še dvomi. Že vidim tisto veliko — danes razkropljeno — silo, katera bo odpravila hlapca in gospodarja in ustvarila — človeka!

*

Kadar naši nasprotniki, na čelu jim slov. narodnjaki, ne morejo priti v okom komunistom, tedaj zavihajo rokave in krišijo na vse grlo: Vi ste brezverci, protinarodni, vi rušite družinske vezi in podobno. Komunisti so si v vseh teh vprašanjih na jasnem; tistim delavcem pa, kateri le nasedajo tem, z ljudsko nevednostjo računajočim špekulantom, podam sledeči primer. Komentar naj si vsakdo sam napravi, uvidel bo v koliko in za koga, v današnji družbi, «duhovske vezi» sploh obstojijo. — V Trstu na Poušani delajo večje število hiš za tržaško mestno občino, katere bodo služile za razebna stanovanja.

Tam, posluje veliko zidarsko podjetje Urbanis & Marsich in Trsta, pri katerem je zaposlena tudi delavka (malovarka) N. N., katera bi imela marsikaj povedati, kako lepo je biti sužnja kapitalistični državi. Omenjeno podjetje ima, da, imeli, šest mladih, treh nedorastlih otrok, med katerih poslednji je 3 mesečni dojenček. Ves dopoldne mora mati naporno delati, opoldne pa ji prinesejo mladu dete — katero ima že od rojstva, ali pa morda že od prej vtisnjen fig siromaštva na čelu, da ga — podoji. Plača teh, od vseh pozabljena kategorija, delavk je L. 1.70 na uro — njen sodrug — moš dela istotam, kot težak, z uro plačo L. 2.80. Čitatelj, napravi račune in sam boš uvidel kako hrano si lahko privoliši dojilja-mati. Izračunaj, kaj ostane gospodarju-očetu družine 5 članov ko plača stanovanje, nakupi obleko in obutev ter vse ostale življenske potrebščine. In to v Trstu ter v tej draginji.

Kako je z narodno-meščanskimi damami pred, ob in po porodu, niti ne vprašajte. Plemenita narodna gospa ze pozna pomanjkanja, počiva v svili in volni; krog nje se vrtijo, zdravniki, babice, deklesužnje i. t. d. Samo en migljaj in že ima v ustih jedi in pijače, kakršnekoli si poželi. Edino nekaj je, kar mora si sama storiti, to je, da mora sama roditi. O **Bog, odvzemi jim že to muko... J.—šk.**

Domače vesti.

«Delavsko-Kmetski List», ki je izhajal v Ljubljani kot glasilo slovenskih delavcev in kmetov, ni bil po volji najnovejši jugoslovanski vladi in je bil zato prepovedan. Bil je to edini slovenski list, ki se je resno ukvarjal v delavsko-kmetskimi problemi. Zato je čisto naravno, da ga vlada ni marala. Slovenskim delavcem in kmetom želimo, da si v kratkem omislijo drugo enako glasilo.

«Preporod» se imenuje nov list, ki mu je izdajatelj in urednik gospod D. Godina. Iz lista je razvidno to, kar je bilo jasno razvidno iz raznih brošurc in iz knjige «Idealizem» ki so izšle iz Godinovega peresa. Moč je v vseh ozirih tako strašno dezorientiran, da je sam podukna najbolj potreben. Kaj list hoče, je zaradi dezorientiranosti urednika težko uganiti. In mi smo prepričani, da to urednik sam najmanj ve.

Med drugim se je Godina spravil tudi nad Komunistično internacionalo in nad novo gospodarsko politiko Sovjetske Rusije. Ako se sme očitati narodnjakom in klerikalcem površnost in nevednost, kadar govore o komunizmu in o razmerah v Rusiji, se mora že bolj opravičeno to očitati Godini. Obstanek prve proletarske države je za ves proletariat tako važna reč in tako resna reč, da se o njej ne sme frivolno govoriti. Rusija se v nobenem oziru ne vrača v kapitalizem, že zaradi tega ne, ker je privatna lastnina produktivnih sredstev za vedno odpravljena. Seveda so težkoče, ki se ne dajo tako zlahka urediti kakor vprašanje obstanka Godinovega lista, ki mu je — uredniku — vseeno ali bo mogel ali ne izhajati. Z novim listom je dobil komunizem enega nasprotnika več. No, tudi to nas ne bo spravilo iz sveta.

«GORIŠKA STRAŽA» bi bila radi duhovita. Povedala je, da je pričelo «Delo» zopet izhajati in je v izazdevni notici napisala sledeče: — **«Zanimivo je, da hočejo zdaj komunisti pridobiti kmeta za komunizem. Doslej je bil vajen kmet slišati od komunistov, da je on kriv splošne bede, ker svoje pridelke drago prodaja in se noče spriijazniti s komunističnim naukom, da bi svoje posestvo kar komunistom prepustil in se odpovedal zasebni lastnini».** — Mi smo prepričani, da vlada v uredništvu «Goriške Straže» velika nevednost glede komunizma in jim zato ne zameriimo, ako pišejo gospodje o komunizmu gorinavedene ostarije. In se tudi ravnajo gospodje kot vsi ignorantje. Pač zato, ker pišejo o rečeh, ki jih ne poznajo. To nas seveda prav nič ne moti. Šli bomo svojo pot kljub vsemu. Slovenskemu kmetu pa bomo v prihodnjih številkah povedali, kako so komunisti uredili kmetske razmere v Rusiji. To bo najboljši odgovor našim klerikom in njihovim slugam.

Glasovi z dežele

Renče.

Prebajamo v predvojno stanje, sicer ne gospodarsko, ampak tradicijonalno, ko dečela ne nudi več dovolj kruha naším lačnim želodcem. 90% delamožnih občanov je, kateri morajo, že hočejo preživeti sebe in svoje družine, prodajati svojo delovno silo. Ogromna večina nas je zidarjev. Dežela je — z redkimi izjemo — obnovljena, dela naše obrti malo, opaža se neka splošna emigracija. Prva povojna leta je bilo vsaj delavstvo zaposleno doma, ali vsaj v bližini doma. Predlanskem večina v gorah, lansko leto pa v Trstu. Pred 4 leti je odšla prva skupina v Švico, ta skupina se letno množi, tako, da letos, ne bo preširano če trdimo, je tam okrog 200 Renčanov. Gotov del jih je v Ameriki (južni), nekaj v Jugoslaviji. Pičlo število pa v bližini doma (okolica, Trst). Zaslužek in pogoji so različni, najboljše plače so v Švici (kjer je valuta dobra), katera je tudi postala, sicer pritajen, up poslednjega Renčana-zidarja. Naš občinski svet obstoja že vedno, naš je samo v toliko, v kolikor je iz nas in od nas izvoljen. Da bi mogel v današnji atmosferi po naše delati, ni govora. In tega se mi zavedamo! Kljub temu je »gotovim domačim krogom« trn v petu, a naj bodo potolaženi, saj bo itak kmalu ... boljše.

Z onega brega Vipave se že vidi menjajoče se obraze tekmecev-kandidatov za poteštatovski stolček naše »bogate« občine.

Bistregled.

Trnovo pri Gorici.

«Delo» glasilo delovnega ljudstva, je pričelo zopet izhajati. Pri nas je vsa povpraševalo, zakaj ne izhaja več «Delo» in ali bo sploh še kdaj izhajalo. Zavedni delavci in kmetje so se vpraševali s skrbjo, da-li ne bo morda za vedno onemogočeno izdajanje njihovega glasila. Burkoazija je s prijetnim zadoščenjem konstatirala, da se je končno vendar posrečilo za vedno zamašiti usta raji. Glasilo slovenske buržoazije «Edinost» je v neki kronki ugotovila, da je «Delo» »zatrto».

Dejstva, ki jih objavlja uredništvo v št. 280 od 17. IV., nas poučujejo, da sta bila dva glavna vzroka, da list toliko časa ni izšel: nov tiskovni zakon in pa gospodarski položaj lista. Prvi vzrok nam da razumeti, da v doglednem času ne moremo pričakovati, da bo list popoln, t. j. da bi odgovarjal vsem zahtevam proletarskega borbenega glasila in to vsled razmer, ki so vsakomur znane. Raditega pa treba, da bi bilo slov. delovno ljudstvo na tem omejlju brez svojega glasila. Naš list nas točneje informira o celokupnem svetovnem položaju in deloma onemogočeč, da bi verjeli lažem, ki jih meščanski tisk sistematično širi med nami. Z naše vsestranske pomoči se bo list dvignil.

Drugi glavni vzrok, radi katerega je bilo redno izhajanje «Dela» že večkrat in sedaj ponovno otežkočeno, nam — odkritosrčno — ne dela časti. Pomisliti moramo, da naš list ne dobi od nikjer pomoči, ako je ne dobi od nas samih. Naročnim — če bi tudi bila v redu — nikakor ne zadostuje za kritje stroškov. Zato se bolj potrudimo vsaj od sedaj naprej in zbirajmo za tiskovni sklad. Vsak naveden delavec, vsak naveden kmet naj dá, kolikor zmore in naj vpliva tudi na tovariše. To, kar dá za svoj list, ni izvrženo temveč če natančno presodi, vidi, da nosi velike obresti v obliki zavesti, da pomaga krčiti pot socialni pravici, ki je na pohodu. — Na delo za «Delo» !

I. N.

Šempeter pri Gorici.

Tudi mi z goriške okolice čutimo dolžnost, da se oglasimo kaj v glasilu trpinčenih in izkoriščanih. Kakor povsod, tudi pri nas tarejo skrbi našega kmeta in brezposelnega delavca, kaj bo z bodočnostjo. Kamor se človek obrne, samo tarnanje, a nikogar ni, ki bi rekel: zdravimo se, združimo se kmetje in delavci, ker le tako se otresemo pijavke. Le združeni kmetje in delavci bomo šeli uspeh za uspehom in končno prišli do zmage.

Čas bi bil že enkrat, da opustimo godrnjanje po gostilnah in začnemo s premišljenim delovanjem, ki nam bo več koristilo kot tista potrata časa po gostilnah. Nekateri mislijo, da si olajšajo trpljenje s tem, da se napijejo in navlečejo alkohola, ki jim vuničuje zdravje, za tiste tako težko prislužene novce.

Kmet in delavec, zdrami se in se zavedaj, da ti pripada boljše življenje, kakor ga imaš. Prilik in izdušenj imaš dovolj, ker le na ta način si zagotovši boljši obstanek. Kmetje in delavci na delo torej, da nam bo zasijalo skoraj boljše solnce.

Živela solidarnost kmeta in delavca.

Trpin-c.

Lokev na Krasu.

Drago «Delo» ! Zopet si prišlo v naši vas. Naša sodrugom si dobro dolo, toliko manj pa našim nasprotnikom. Prva izdaja nam je prišla redno, za drugo smo že vedeli, da jo bodo naši gospodje vrgli v koš, kajti oni dobro vedo, da naš list «Delo» našemu delavcu in kmetu koristi, njim pa seveda škoduje.

Zakaj list ni izhajal, nam je že prva številka oznanila, zatorej pozivam sodruge in somišljenike, da napravimo svojo dolžnost, da pripomoremo našemu delavskemu kmetskemu glasilu tudi s prispevki za tiskovni sklad. Glejmo, da ne bodemo med zadnjimi že hočemo, da bo «Delo» že živelo!

Na velikonočni ponedljek so imeli Lokavski «Mlačneži» ples. Lokavskim fantom pa to ni vgajalo ter so se odločili, da se ne udeležijo pleса: pokazali so s tem, da ni za njihove ideje. Opazoval sem med plesom, domačega lesnega mešetarja, kako se je repenčil in upil kaj da smo. Naši magnatje sami pa hodijo na razne proslave in priporočajo, kje naj se izvršijo preiskave. Pri nekemu kmetu so zahtevali orožje in »Delo», ta je seveda napačno razumel, peljal jih je v delavnico, češ tukaj imate orodje in delo, in res so nekoliko časa premetavali, ali zaželjenega orodja niso dobili.

Pet let je ta teden, odkar so nas naši gospodje zapodili z Tabra; s tem seveda so uničili društveno delovanje — knjižnico — petje — dramatični krožek, torej vse; češ, saj kultura nam nič ne nese, je bolje, da gredo fantje na krogle in karte, da zapravljajo in si kvarijo zdravje.

Kmetje pri nas se bavijo največ z živinorejo in mlekarstvom. Mleko se oddaja razmeroma dobro, ali krma je draga, kakor povsod tako tudi pri nas gre kmet vedno navzdol. Vzrokov imamo veliko, ali ni takšno reči, kateri je poglavitnejši. Če bode šlo tako naprej, lahko rečem, da v Lokvi bo čez nekoliko let le desetorica gospodarjev. Moj poziv je: kmetje, segajte po našem glasilu!

Živelo «Delo», kmetsko delavsko glasilo! *Zelcar.*

Korispodenca.

Solkan, B.: Vam pošiljamo 100 izvodov.

Idrija, Alojz: Bomo tudi mi kaj vkrenili.

Tiskovni sklad

Stavec, M.	L.	10.—
Pristaš iz Prošenj pri Komnu	»	10.—

*

Iz današnjega izkaza prispevkov za tiskovni sklad je razvidno, da se naši somišljeniki ne zavedajo dolžnosti nasproti svojemu listu. Skoro leto dni je preteklo, da se ni nikjer nič zbiralo. A dasi je to najmanj, kar more kdo storiti za našo stvar, da nameč list gmotno podpre, se somišljeniki niti toliko ne dvignejo. Tu ni opravičila. Nekateri hrtenjejo za idejo čas, svoboto in obstanek, drugi hrtenjejo — fraze. Čas je da se začne s sistematičnim delom za tiskovni sklad. V vsakem kraju se lotite dela za list in ob vsaki primerni priložnosti se ga spomnite. Vsak najmanjši prispevek pomaga, da se list ohrani pri življenju. Posebno ves teboči mesec maj naj bo določen za zbiranje tiskovnega sklada kjerkoli je kdo, ki čuti z nami in ki mu je do tega, da se naše delo razširi in utrdi.

Priznajemo, da ne bo ta poziv zastonj!

Naši mučeniki.

Vsled strašnega belega terorja, ki divja v Estoniji že od decembra 1924. je pravovno proletarskemu gibanju onemogočeno življenje. Iz maja se imajo vršiti nove volitve. Proletariat se je z mnoko poveštio spraviti na dan «Delavsko stranko Estonije» in se pod njenim vodstvom pripravljal na nove volitve. Med organizatorji legalne volilne borbe je bil tudi sodrug **Sitsmann.** Ker je imel ta sestanek z voditelji stranke so ga postavili estonski krvniki — pred vojaško sodišče, češ, da je »boljševiški agent«, in ga takoj ustrelili.

Vukašin Marković.

Na Dunaju je bil aretiran pred tedni radi neznanega dogodljaja — ki je bil že najbrže pouzročen od jugoslovanskih provokatorjev — črnogorski tovariš Vukašin Marković. Zaprt je pri deželnem sodišču na Dunaju in jugoslovanska vlada je že poslala «vse potrebne dokumente» avstrijski vladi, da bi zopet dobila v roke našega vrlega tovariša Vukašina. Rečemo zopet, ker je je namreč Vukašin ravnokar všel iz ceitinjskih ječ.

Vukašin Marković bo imel svojih 55 let. Kot mlad dijak se je udeleževal svobodomiselnega gibanja v Črni gori in se je moral vsled tega pod pritiskom Nikite izseliti v Rusijo. Tam je študiral na harkovski univerzi živinozdravništvo. Ker pa je tudi tam sodeloval v revolucionarnih dijaških krogih, ga je caristična vlada izgnala v Sibirijo v prognanstvo. Iz prognanstva je zbežal in prišel pod zopet v Harkov, kjer je od profesorjev izsilil, da so ga pripustili k izpitom, da je dobil živinozdravniški doktorat. Caristična vlada mu je delala tudi potem razne zapreke a Vukašin se je neumorno udeleževal revolucionarnega gibanja, ki je našlo svoj zaključek v oktoberski revoluciji leta 1917. Za časa boljševiške revolucije je astopal Vukašin povsod kot neumoren propagandist in organizator. Značilen je predvsem njegov neustrašen nastop v Kijevu za časa čehoslovaškega osvojenja mesta v začetku leta 1918. Takrat je bilo v mestu tudi nekaj jugoslovanskih bataljonov, ki so se deloma udeleževali bojev na strani čehoslovakov deloma pih je oficirstvo nagovarjalo v to. V najbujšem bojnem metežu je nastopal po ulicah Vukašin Marković med jugoslovanskim vojaštvom in jih svaril in odvračal od izdajalskega koraka. Korumpirano oficirstvo ni imelo toliko poguma, da bi ga udrelilo pač pa ga je vrglo v ječe, iz katere so ga osvobodili zmagujoči boljševiki.

Leta 1920. se je vrnil Marković v svojo domovino Crno Goro, da tu nadaljuje boj za kmečko osvobojenje izpod srbskega imperializma. Pod pritiskom pandurskega preganjanja se je moral s peščico svojih sobojevnikov zateči v Crne gore. Jugoslovanska vlada je razpisala visoko nagrado za njegovo glavo in je podvrgla vse njegovo sorodništvo surovemu preganjanju. Vsled tega se je Marković sam prostovoljno izročil in zaprli so ga v tedanje cetinjske ječe. Črnogorsko kmetstvo je ustvarilo mnogo legend o svojem ljubljenem junaku. Vlada se ni upala postaviti Markovića pred sodišče, ker dobro ve da bi se njegova popularnost s tem le še povečala; hotela bi pač, da bi v ječi popolnoma izhiral.

Upajmo, da se ji ta zlobna nakana ne posreči in da njeni dokumenti najdejo prostor, ki ga edino zaslužijo — diplomatičen koš in naš Vukašin Marković doseže zaželjeno svobodo, za katero je živel in se toliko bojeval.

Širite „DELO“

Odgovorni urednik: **Vekoslav Kukelc.**

Stab. Tip. S. Spazzal - Trieste

K. K.

Družabne razmere v poznih rimskega imperija.

Zgodovinar, ki stiče po vzorcih novodobno urejenih socialnih prilik, mora poseči precej bolj nazaj, nego običajno mislimo, a vendar ne toliko, da bi moral dosti upoštevati dobo do približno polosmega stoletja pred Kristusovim rojstvom. In tudi mu ni treba, da bi se za prvo tisočletje podrobneje ustavljal nad kakšnimi drugimi družabnimi tvorbami, nego je bil ogromni starorimski imperij.

Običajna napaka velikega dela socialnih zgodovinarjev in po njih skoro vseh socialno-političnih agitatorjev je ta, da so si zamislili za raziskovanje o nastajanju današnje človeške družbe opredelitev v tri po bistvu in trajanju ostro ločene sisteme, ki kritičnega umovanja nikakor ne morejo zadovoljiti. Po njihovem naziranju bi mi živeli v tako imenovani kapitalistični dobi, ki se pričenja s francosko revolucijo. Kar je bilo pred njo, to je, od propada rimske države ali od letnice, ki uvaja tako zvani srednji vek (leto 476), obsega tvdalno dobo. Za ves čas pred njo pa si predstavljajo razmere, v katerih so živeli na eni strani maloštevilni gospodarji, na drugi pa grozanska večina popolnoma brezpravnih sužnjev. Nekateri, ki jim matematika blodi še bolj po molganih, pa nas hočejo celo prepričati, da bi to dobo označili lahko za teokracijski sistem, za sistem duhovniške nadvlade. Tako bi po tem suhoparnem računu izločili nastopne številke kot sestavne dele: najprvo je bil duhovnik in kar je bilo polog njega, se je imenoval gospod. Niž ali sužnj; potem so morali duhovniki prepustiti nekoliko kljube drugi gosposki skupini ali vojaški aristokraciji in kar je ostalo poleg teh dveh kast, je bilo tlačan ali sužnj, ki sicer sam ne more menjati gospodarja, pa dela vsaj na «svojem»; in končno sta duhovniki in posvetni aristokrat dobila še tretjega tovariša v kljukarsko družbo in ta je bil meščan, tretje-razredni buržuj, posestnik, birokratska šlahta, prekupčevalec, bankirski kapitalist in tovarniški producent, poleg tega pisanega stanu pa vzdihuje razred novodobne človeške reve ali razred tovarniških proletarcev, ki nima ni na svetu svojega razen delavnih rok, a vendar ni več ne sužnj ne tlačan, kér menja lahko vsak čas gospodarja. Šele počasi so se nekateri okorajšili, da so začeli med proletarce šteti tudi malega kmetskega posestnika, obrtnika in uradniško paro. Dalje tega računa nočem zaslodovati, ker to ne spada v okvir te razprave (storil bom to kdaj pozneje), pribijam samo, da je zgodovina, ki čepi na tem sociološkem opredeljevanju družabnih redov tako malo izčrpna kakor šolski abecednik proti znanstveni knjigi. Kajti že pripros razum se upira recimo prevelikim, bistvenim razlikovanjem med teokratom in novodobnim meščanskim kapitalistom, ali med življenjem starodobnega sužnja in novodobnega fabriškega delavca. Že bolj nevzdržljivo pa postane to shematiziranje, če hočemo z ostro črto utajiti materialne prehode med «obema» razredoma ter poshematizirati jih le z duševne plati. In najbolj nevzdržna, če se zabijemo v takšno opredeljevanje z časovne strani, . naslednjih izvajanjih hočem pokazati, kako je mnogo, premnogo bistvenih inačic za nade srednjeveške in moderne razmere vsebovanih v dobi in pri ljudstvu, kjer bi jih po navadnem naziranju ne smelo niž biti.

Stari Rim.

Izbral sem si to dobó in to ljudstvo zato, ker so nam znanstvena raziskovanja prinesla na dan že največ socialno pomembnih dejstev in ker se mi zdi rimska zgodovina tudi s te strani kakor v vseh drugih nekakšen obsežek (sinteza) vse staroveške zgodovine. Kakor obsega rimski imperij v času najvišjega razvoja po prostoru skoro vsa ozemlja posamezních staroveških zgodovinskih enot, tako jih obsega tudi duševno in odseva torej v svoji celoti zopet njih poedine značaje. Nekateri so hoteli napraviti točno razlikovanje med duševnim potencialom rimskega imperija in potencialom drugih staroveških zgodovinskih enot po omejenih znanjih znakih, govorili so n. pr. o egiptovski arhitekturi, o asirsko babilonskem razvoju matematičnih ved ali o razvilu in lepoti starogrških umetnostnih ustvaritev, proti grški duševni dejavnosti so postavljali rimsko dejavnost sploh v isto opreko, kakršna vlada med bohotnim pojmom kulture in suhim civilizacije, med čustvom in razumom. Pa so pozabili, da je nemogoče označiti duševni značaj velikega naroda, ki je nastajal v mešanju z neštevilnimi narodi, pa je poleg tega podlegal razvojnemu vplivu celega tisočletja; saj je le to težko, povedati, kakšne so lastnosti majhnega naroda. Pri vsem tem ugovarjajo tudi znanji znaki trditvi o manjvrednosti rimljanske duševne produktivne zmožnosti, ker je tudi latinski pesnik ustvaril kakšno pesnitev, vredno Homerja, in latinski graditelj kakšno veledelo, ki se mu ni treba sramovati pred Keopsovo piramido. To pa z ničmanj samobitnim ingenijem, nego so ga imeli tisti, ki so spočenjali n. pr. grško duševnost, pa so mnoge prvine zanje jemali pri Egiptanih, Fenicanih, Asiro-Babilonecih in Perzih. Prav tako napačno kakor zgodovinarsko shematiziranje nastajanja človeške družbe je shematiziranje njenih duševnih vrednot, večno se bo spreminjala družba s spreminjanjem okoliščin, v katerih živi, s spreminjanjem materialnih in duševnih vplivov nanjo. Neizpremenjena pa ostaneta nagon samoohrane in volja do razširjanja (tako fizičnega kakor psihičnega). V tem, kako se zmata ta dva nagona uveljavljati in se disciplinirati, leži skrivnost začetkov in koncev vseh zgodovin, delo in nedelo vseh družabnih enot. Zunanje ramere, značaj italske dežele in njena poročena lega med morji je določala na italskem polotoku živeča ljudstva, da se razvijajo in širijo, tisto pa med njimi, ki so ga razmere naučile največje družabne disciplinarnosti, je bilo določeno za vladarja. Rimljani so vedeli osebno korist podrediti splošni koristi, pri njih, vsaj dokler so rasli, niso delovali toliko posedinci za veličino države, kolikor ves narod. Asiro-Babilonci, Perzi, Egiptani in Macedonci so le za kratke dobe ustanavljali velikanske medkontinentalne države, kadar so se pri njih pojavljale posamezne, edinomogočne nadpoleonske narave; Grkom se ni posrečilo ustvariti niti svoje enotne države, ker jih je značaj dežele silil bolj v razcep in so se začenjali disciplinirati šele tedaj, ko je že bilo prepozno; Rimljani pa so vladali svetu, dokler so sami med seboj znali urejati vprašanje individualne samoohrane, vprašanje kruha in iger, telesnega in duševnega življenja, socialno vprašanje. Nekaj podobnega je z Angleško in Rusijo. Če prva kot svetovni imperij propade, se bo to zgodilo, ker ni zmožna, da bi svojemu imperializmu dajala življenjskega soka z bolj modernno ponovnavijo socialnega preobrata Cromwellovih časov; in če je druga iz svojih najgrobnejših dni izšla kakor nikdar prej, sme videti sami vzroke.

(Dalje prih.)